

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

**Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему:**

«РОЗВИТОК ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ»

Виконала: здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти, Т1-B21 групи
спеціальності: 242 Туризм
за ОПП «Туризм»
денної форми навчання
Дарія ВОЛОШЕНА

Науковий керівник:
кандидат географічних наук, старший
викладач кафедри туризму та готельно-
ресторанної справи
Інна КОВТУНИК

Рецензент:

Кам'янець-Подільський
2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Поняття, особливості та види ділового туризму.....	7
1.2. Історія становлення та розвитку ділового туризму у світі.....	11
1.3. Значення ділового туризму в глобальній туристичній індустрії.....	17
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	23
2.1. Сучасні тенденції розвитку ділового туризму у світі.....	23
2.2. Стан і перспективи розвитку ділового туризму в Україні.....	29
2.3. Проблеми та виклики у сфері ділового туризму.....	34
 РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ.....	40
3.1. Світовий досвід розвитку ділового туризму та можливості його адаптації в Україні.....	40
3.2. Розробка рекомендацій щодо стимулювання ділового туризму в Україні.....	43
3.3. Прогнозування тенденцій розвитку ділового туризму.....	47
 ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації та розвитку міжнародного співробітництва діловий туризм посідає важливе місце в світовій туристичній галузі. Він сприяє зміцненню економічних зв'язків, обміну досвідом, залученню інвестицій та підвищенню іміджу країни на міжнародній арені. Активізація ділових поїздок стимулює розвиток суміжних галузей, зокрема готельно-ресторанного бізнесу, транспорту, логістики, івент-менеджменту та сфери послуг.

Для України розвиток ділового туризму має стратегічне значення, оскільки може стати важливим чинником економічного зростання, відновлення після кризових періодів та глибшої інтеграції у світову економіку. Попри певні виклики, пов'язані з політичною ситуацією, воєнною агресією, безпековими ризиками та інфраструктурними обмеженнями, Україна має великий потенціал у сфері MICE-туризму (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions (Зустрічі, Заохочувальні тури, Конференції, Виставки)). Цьому сприяють вигідне географічне розташування на перетині міжнародних торговельних і транзитних маршрутів, культурна спадщина, наявність висококваліфікованих кадрів, а також зростаючий інтерес до України як до перспективного партнера в різних галузях.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю вивчення світових тенденцій у сфері ділового туризму, зокрема цифровізації, сталого розвитку, гібридного формату проведення заходів та підвищення вимог до сервісу. Адаптація цих тенденцій до українських реалій є передумовою для формування сучасної, конкурентоспроможної та привабливої моделі ділового туризму. В умовах післяпандемічного відновлення, а також у процесі повоєнного відбудовування країни, саме цей сегмент туризму може відіграти ключову роль у мобілізації міжнародної підтримки, налагодженні партнерств та просуванні позитивного іміджу України у світі. Таким чином, дослідження сучасного стану, проблем і перспектив ділового туризму в Україні та світі є

важливим з огляду на необхідність пошуку ефективних механізмів його стимулювання, формування привабливого інвестиційного клімату та активного залучення міжнародних гравців до відбудови та модернізації країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота бакалавра виконана у контексті тематики, яку розробляє кафедра туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Мета роботи – проаналізувати сучасний стан ділового туризму в Україні та світі, виявити основні тенденції його розвитку, а також визначити перспективні напрямки та шляхи вдосконалення цієї сфери в українських реаліях з урахуванням міжнародного досвіду.

Завдання дослідження:

- розкрити теоретичні основи поняття ділового туризму та визначити його роль у світовій туристичній індустрії;
- дослідити історію становлення та сучасні тенденції розвитку ділового туризму у світі;
- провести аналіз сучасного стану та особливостей функціонування ділового туризму в Україні;
- визначити проблеми та бар'єри, що стримують розвиток ділового туризму в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід організації ділового туризму та можливості його адаптації в Україні;
- запропонувати практичні рекомендації щодо стимулювання та вдосконалення ділового туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку ділового туризму як складової туристичної індустрії в Україні та світі, а також механізми, що забезпечують його функціонування та ефективність у сучасних умовах глобалізації.

Предметом дослідження є організаційно-економічні умови, чинники та інструменти розвитку ділового туризму в Україні та світі, а також вплив міжнародного досвіду на формування ефективної моделі ділового туризму в українських реаліях.

Методи та методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становлять наукові підходи до вивчення процесів у сфері туризму, зокрема системний, комплексний та порівняльний підходи, які дозволяють розглядати діловий туризм як соціально-економічне явище у взаємозв'язку з іншими галузями. У процесі дослідження було використано низку загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, методи аналізу та синтезу застосовувалися для вивчення теоретичних джерел, нормативної бази та досвіду розвитку ділового туризму в різних країнах. Порівняльний метод дав змогу співставити тенденції розвитку ділового туризму в Україні та світі, виявити спільні риси й відмінності. Статистичний метод використовувався для аналізу кількісних показників, що характеризують динаміку розвитку ділового туризму. Метод індукції та дедукції сприяв формулюванню обґрунтованих узагальнень і висновків на основі емпіричних даних. Метод моделювання застосовувався для розробки можливих напрямів удосконалення ділового туризму в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних викликів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ділового туризму в Україні. Розроблені рекомендації можуть стати основою для формування ефективної стратегії розвитку МІСЕ-туризму на національному та регіональному рівнях. Використання досвіду провідних країн світу дає змогу адаптувати успішні міжнародні практики до українських умов, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристичних продуктів, розширенню інфраструктури та залученню іноземних інвесторів і партнерів.

Результати дослідження можуть бути корисними для фахівців туристичної галузі, органів державної влади, місцевого самоврядування та освітніх закладів у процесі планування, впровадження та оцінки програм підтримки ділового туризму.

Елементи наукової новизни роботи полягають у тому, що здійснено комплексне дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку ділового туризму в Україні з урахуванням глобального контексту, що дозволило виявити специфічні особливості національного сегмента цього ринку. Запропоновано адаптаційну модель впровадження міжнародного досвіду розвитку ділового туризму в українських умовах, яка враховує економічні, соціокультурні та інфраструктурні фактори. Удосконалено класифікацію чинників, що впливають на ефективність функціонування ділового туризму в Україні, з виділенням пріоритетних напрямів для державної та регіональної політики у сфері MICE-туризму.

Апробація результатів дослідження здійсненна шляхом обговорення її основних положень на попередньому захисті на кафедрі туризму та готельно-ресторанної справи, а також через виголошення її окремих положень на студентській науковій конференції навесні 2025 р.

Публікації. Окремі тези та напрацювання дипломної роботи були сформульовані у статті «Тенденції та перспективи розвитку ділового туризму в Україні та світі», поданій до друку за матеріалами зазначеної вище конференції.

Структура роботи визначена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 54 сторінках. Загальний обсяг роботи – 61 сторінка. Список використаних джерел налічує 52 позицій.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було проаналізовано теоретичні засади, історичну еволюцію, сучасний стан та перспективи розвитку ділового туризму як одного з важливих напрямів туристичної діяльності. Встановлено, що діловий туризм становить особливу форму подорожей, пов'язану з професійною діяльністю, участю в конференціях, форумах, виставках, переговорах та інших заходах ділового характеру. Цей вид туризму характеризується короткою тривалістю, чіткою ціллю, високими вимогами до організаційного рівня та якості інфраструктури, а також наявністю різних підвидів (MICE-туризму (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions (зустрічі, заохочувальні тури, конференції, виставки))).

Історичний аналіз показав, що попри давні витоки, сучасного змісту діловий туризм набув у XX столітті завдяки інтенсивному розвитку міжнародної торгівлі, науково-технічного прогресу, транспортної мережі та комунікацій. Цей сектор став важливою складовою глобалізації, інструментом економічної інтеграції та платформи для міжкультурного обміну. Він сприяє не лише зростанню доходів туристичної галузі, а й розвитку суміжних сфер – готельного бізнесу, транспорту, послуг, логістики.

Актуальні тенденції на світовому ринку ділового туризму свідчать про його адаптивність до змін: дедалі активніше впроваджуються гібридні формати заходів, цифрові технології, підвищується увага до безпеки, сталого розвитку та екологічності. У розвинених країнах значні інвестиції спрямовуються на розвиток MICE-інфраструктури, що формує конкурентні переваги у боротьбі за ділових туристів.

Аналіз ситуації в Україні засвідчив, що попри об'єктивні труднощі – обмежену інфраструктуру, відсутність сталої державної політики у сфері ділового туризму, недостатню міжнародну промоцію – країна має високий потенціал для розвитку цього напрямку. Серед переваг – стратегічне розташування, розвинуті мегаполіси з конференц-можливостями, високий

рівень професіоналізму у сфері обслуговування, зростаючий інтерес з боку міжнародних партнерів у контексті повоєнної відбудови. Водночас, подальший розвиток ділового туризму в Україні потребує комплексного підходу, активізації державно-приватного партнерства, залучення інвестицій та інтеграції кращих міжнародних практик.

Серед першочергових заходів для стимулювання ділового туризму в Україні варто виокремити розвиток сучасної інфраструктури, спрощення візових процедур, підтримку спеціалізованих заходів для бізнесу, цифровізацію процесів організації подорожей. Важливо забезпечити формування позитивного іміджу України як безпечного та привабливого напрямку для ділових поїздок, а також підтримати навчання та підвищення кваліфікації фахівців туристичної галузі.

Прогноз розвитку ділового туризму в постпандемічний період демонструє стійке відновлення галузі, проте з новими акцентами: збільшенням частки гібридних заходів, впровадженням інноваційних рішень, зокрема віртуальної реальності, штучного інтелекту та автоматизації обслуговування. Це відкриває нові можливості, але й вимагає від галузі гнучкості, інноваційного мислення та здатності швидко адаптуватися до змін.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що діловий туризм є перспективним напрямом розвитку не лише для світової туристичної індустрії, а й для української економіки. Його ефективний розвиток здатен сприяти економічному зростанню, залученню інвестицій, активізації міжнародної співпраці та створенню сприятливого середовища для бізнесу. Для України важливо не лише усвідомити потенціал ділового туризму, а й активно працювати над створенням умов для його реалізації в нових реаліях глобального світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко І. Б., Бекетова О. М. Діловий туризм. Харків: ХНУМГ, 2014. 165 с. URL: [https://eprints.kname.edu.ua/41523/1/\(2009%20%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.46%D0%9D%20%D0%94%D0%A2\).pdf](https://eprints.kname.edu.ua/41523/1/(2009%20%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.46%D0%9D%20%D0%94%D0%A2).pdf) (дата звернення: 14.02.2025).
2. Артюх К. Відпочинок на генераторах: як влаштований туризм в Україні взимку 2022-2023. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3634086-vidpocinok-na-generatorah-ak-vlastovaniy-turizm-v-ukraini-vzimku-20222023.htm> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Божко Л. Д., Холодок В. Д. Туризм: проблеми та перспективи розвитку під час війни. *Культура України*. 2022. № 77. С. 60-62. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.07> (дата звернення: 24.03.2025).
4. Вікенди для перезавантаження. Як змінилася специфіка відпочинку туристів в Україні через війну. *Твоє місто*. 2022. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_zminylasya_spetsyfika_vidpochynku_vnutrishnih_turystiv_v_ukraini_cherez_viynu_135095.html (дата звернення: 18.03.2025).
5. Внутрішній туризм зростає в Україні попри бойові дії. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaє-popri-bojovi-dii.html> (дата звернення: 13.02.2025).
6. Галасюк С. С., Мартинова Н. С. Моніторинг розвитку ділового туризму у світі. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 50. С. 98-105. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct50-16> (дата звернення: 09.03.2025).
7. Гарас І. О., Гарас О. М. Сучасний стан розвитку ділового туризму в туристичних регіонах світу. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 23. С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_23_3 (дата звернення: 14.03.2025).
8. Гончарова К. Нові напрямки та культура: названі головні туристичні тренди майбутнього. *РБК-Україна*.

URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/avtentika-ta-garmoniya-prirodoyu-golovni-1698412891.html> (дата звернення: 11.03.2025).

9. Даниленко О. В., Зоценко Л. М., Братіцел М. Л. Пріоритети розвитку цифрових технологій у ресторанному бізнесі (FoodTech) в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69). № 2. С. 95-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30%2869%29_2_21 (дата звернення: 20.03.2025).
10. ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2025).
11. Джинджоян В. В., Боровська О. Г. Витоки та історія розвитку ділового туризму. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Eurasian scientific discussions»* (м. Барселона, 22-24.01.2023 р.). Іспанія, 2023. С. 392-396. URL: <http://info.dgu.edu.ua/jspui/handle/123456789/753> (дата звернення: 05.01.2025).
12. Джинджоян В. В., Шарутенко К. С. Розвиток міжнародного туризму у європейському туристичному регіоні. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.4> (дата звернення: 12.03.2025).
13. Дзюбленко І. М. Зародження та розвиток ділового туризму у світі: історична ретроспектива. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 6: Історичні науки*. Київ, 2014. Вип. 12. С. 216-220. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11542> (дата звернення: 06.01.2025).
14. ЄВіза. URL: <https://multi-viza.com.ua/> (дата звернення: 13.03.2025).
15. Зарубіна А., Онойко Ю., Щербатюк Н. Сучасні тенденції розвитку внутрішнього туризму. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-32>) (дата звернення: 01.03.2025).
16. Кара О., Міхо О., Растворова М. Стан та перспективи розвитку смарт-

- туризму: світовий досвід та українські перспективи (на прикладі міста Києва як туристичної дестинації). *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 1 (73). С. 127-131. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-127-131> (дата звернення: 23.03.2025).
17. Кацемір Я. В. Діловий туризм як важливий напрям економічної діяльності в розвитку Китаю. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1. С. 11-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cxeebu_2022_1_4 (дата звернення: 14.02.2025).
 18. Комарова К. С. Діловий туризм. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку» (м. Умань, 30-31 жовтня 2019 р.). Умань: Візаві, 2019. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/komarova.htm (дата звернення: 15.01.2025).
 19. Краснодєд Т., Попова Т. Потенціал України у контексті міжнародного туризму. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-8> (дата звернення: 16.03.2025).
 20. Кулініч Т. В., Жучик С. В. Вплив ділового туризму на ефективне управління організацією. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/31.pdf (дата звернення: 02.03.2025).
 21. Лиморенко В. М. Діловий туризм. Основні проблеми розвитку та шляхи вирішення. Краматорськ, 2019. 24 с. URL: <https://surli.cc/tcalhp> (дата звернення: 23.03.2025).
 22. Мальська М., Паньків Н., Ховалко А. Історія розвитку туризму. Львів, 2016. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/history-tour-development-Pankiv.pdf> (дата звернення: 15.03.2025).
 23. Миронов Ю. Б. Цифровізація сфери туризму як актуальний тренд сучасності. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення»* (м. Львів, 29-30 травня 2024 р.). Львів: Видавництво ЛТЕУ,

2024. С. 339-340. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/myronov91.htm (дата звернення: 23.03.2025).
24. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. Київ: Знання, 2008. 661 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/91587-51-osoblivost-rinku-mjnarodnogo-turizmu.html> (дата звернення: 22.03.2025).
25. Москвяк Я. Європейський досвід у розвитку та просуванні ділового туризму в туристичній сфері України. *Development Service Industry Management*. 2023. № 3. С. 40-46. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3\(6\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3(6)) (дата звернення: 12.03.2025).
26. Офіційний сайт Міжнародної асоціації конгресів і конференцій (International Congress and Convention Association). URL: <https://www.iccaworld.org> (дата звернення: 23.03.2025).
27. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-book-strategic-ebrd-covidreport.pdf> (дата звернення: 13.01.2025).
28. Писарева І., Яловнича К. Сталий розвиток туризму в цифрову епоху: розвиток смарт-дестинацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-104> (дата звернення: 18.03.2025).
29. Погуда Н. В., Стрижак О. О. Туризм 2022 року: аналіз та перспективи розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2023. Т. 34 (73). № 1. С. 23-32. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-1-4> (дата звернення: 15.01.2025).
30. Подорожі під час війни: де дозволено відпочивати і як безпечно організувати мандрівку. *Кременчуцька газета*. 2022. URL: <https://kg.ua/news/podorozhi-pid-chas-viyni-de-dozvoleno-vidpochivati-i-yak-bezpechno-organizuvati-mandrivku> (дата звернення: 10.01.2025).
31. Прокопишин-Рашкевич Л. М., Назаренко А. В. Діловий туризм як

- перспективний напрям туристичної діяльності в Україні. *Journal of Lviv Polytechnic National University Series of Economics and Management Issues*. 2021. № 1. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2021/may/23593/210488verstka-88-97.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).
32. Рябєв А., Тонкошкур М., Кравцова С. Концепція «Smart city» та її вплив на сферу туризму в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-30> (дата звернення: 13.01.2025).
33. Савченко О. Історія розвитку туризму і його вплив на глобалізаційні процеси. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-18> (дата звернення: 21.02.2025).
34. Степова С. В., Когут А. Л. Доцільність застосування інформаційних технологій в ресторанному бізнесі. *Все про туризм*. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/stepova.htm (дата звернення: 22.02.2025).
35. Стрижак О. О., Чайковський С. Д. Тенденції та перспективи розвитку міжнародного ділового туризму. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-116> (дата звернення: 19.03.2025).
36. Тарасовський Ю. Куди і як подорожували українці під час війни. Join UP! показав результати й тенденції 2022 року. *Журнал Forbes Ukraine*. 2023. 9 лютого. URL: <https://forbes.ua/news/kudi-i-yak-podorozhuvali-ukraintsi-pid-chas-viyni-join-up-pokazav-rezultati-y-tendentsii-2022-roku-09022023-11629> (дата звернення: 11.03.2025).
37. Тютюнник К. Ю., Сисоєва Ю. М. Цифровізація та діджиталізація в індустрії гостинності та туризму. Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. «Інновації, тренди та виклики в індустрії гостинності» (м. Львів, 4-5 травня 2023 р.) Львів: ЛТЕУ, 2023. С. 181-185. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/tjutjunnyk2.htm (дата звернення: 14.03.2025).
38. Фрей Л. В. Стан і проблеми розвитку ділового туризму: зарубіжний і

- вітчизняний досвід. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 31-35.
39. Худавердієва В., Мерчанський В. Міжнародний туристичний обмін з діловими цілями як різновид зовнішньоекономічних зв'язків. *Економічний дискурс*. 2022. Вип. 3-4. С. 92-105. URL: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-2-9> (дата звернення: 12.02.2025).
 40. Чубрей О. С., Зарубіна А. В., Голубець І. М. Ринок туризму: пандемічні проблеми та новітні перспективи. *Наукові перспективи*. 2022. № 1 (19). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-391-403](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-391-403) (дата звернення: 15.03.2025).
 41. Шикіна О. В., Гончаренко Я. Є., Ремігайло І. Ю. Шляхи розвитку ділового туризму у період пандемії. *Економіка і управління підприємствами*. 2020. Вип. 50. С. 213-219 URL: <https://doi.org/10.32843/infrastructure50-35> (дата звернення: 04.02.2025).
 42. Шушакова І. К., Свистун А. С. Інформаційні технології в управлінні підприємствами ресторанного господарства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-70> (дата звернення: 27.03.2025).
 43. ЮНВТО. URL: <http://lvivmun.sii.org.ua/unwto/> (дата звернення: 03.03.2025).
 44. Як відеоконференції покращують гібридну роботу. URL: <https://www.poptin.com/blog/uk/video-conferencing/> (дата звернення: 12.02.2025).
 45. Bilotta E., Bertacchini F., Gabriele L., Giglio S., Pantano P.S., Romita T. Industry 4.0 technologies in tourism education: Nurturing students to think with technology. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*. 2021. Vol. 29. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2020.100275> (дата звернення: 12.01.2025).
 46. GBTA. URL: <https://www.gbta.org/> (дата звернення: 11.03.2025).
 47. GIZ. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/32413.html> (дата звернення:

29.03.2025).

48. LEED, Green Globe. URL: <https://www.gbrionline.org/leed-vs-green-globes-comparison/> (дата звернення: 28.03.2025).
49. Market Analysis Report. Grand view research. 2022.
URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/domestic-tourism-market-report> (дата звернення: 06.02.2025).
50. Siemens сприяє впровадженню інновацій в Unilever. URL:
<https://press.siemens.com/ua/uk/presreliz/siemens-spriyae-vprovadzhennyu-innovaciy-v-unilever> (дата звернення: 21.03.2025).
51. Tourism and Hospitality in Conditions of Digital Economy: Problems and Perspectives / K. Naumik-Gladka, O. Sushchenko, O. Stryzhak. Kharkiv, 2023. 233 p. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30157> (дата звернення: 14.01.2025).
52. WEF. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 23.03.2025).